

П. С. ЄЩЕНКО,
професор, доктор економічних наук
(Київ)

РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТІВ ТА ЕКОНОМІЧНИХ СТРУКТУР — ВЕЛІННЯ ЧАСУ

Розглянуто особливості сучасного стану економіки України у контексті специфіки світової господарської системи, а також впливу на неї деяких всесвітніх інститутів. Україні, на думку автора, необхідний пошук альтернативних моделей економічного розвитку, які б вели до створення більш гуманного і справедливого суспільства, в якому об'єктом економіки стала б людина, а не прибуток.

P. S. ESHCHENKO,
Professor, Doctor of Econ. Sci.
(Kyiv)

REFORMATION OF INSTITUTIONS AND ECONOMIC STRUCTURES — ORDER OF THE TIME

The peculiarities of the modern state of Ukraine's economy are considered in the context of the specificity of the world economic system and the influence of its some world-wide institutions. The author believes that Ukraine needs the search for alternative models of economic growth, which would lead to the creation of a more humanistic and just society, in which the object of the economy is a person, rather than the profit.

Індустріальний феодалізм, реставрований в Україні за лекалами теоретичних постулатів неолібералізму, перетворив її економіку на периферійно залежну з найбільш варварськими і руйнівними формами. Історичний відрізок, який становить життя нового покоління українців, народжених у нашій країні, виявився шляхом деградації всіх сфер її життєдіяльності замість обіцяного життєздатного суспільного устрою. Україна перетворилася на "хвору людину" Європи.

Економіка України перебуває у глибокій рецесії. Розпад системи економічних зв'язків з традиційними партнерами призвів в останні місяці до дуже хворобливих змін. Обсяг національного експорту в доларовому вираженні падає і має тенденцію до подальшого зниження. Подібна ситуація спостерігається також з ВВП і обсягами продажів у роздрібній торгівлі. Промислове виробництво перебуває у стані колапсу. Стрімко зростає інфляція, відбуваються обвал гривні та доларизація національної економіки, а, як наслідок, найближчим часом можливі розвал бюджетно-податкової системи і катастрофічне падіння реальних доходів населення. Намагаючись вирішити окреслені та інші проблеми, пов'язані з війною, керівництво країни вдається до нових зовнішніх позик. Цілком очевидно, що в умовах поглиблення економічної кризи проблема державного боргу стає нерозв'язною, а дефолт — дедалі імовірнішим. Подальше слідування України в руслі догм, нав'язаних їй західним мейнстрімом, неминуче призведе її до втрати здатності до відтворення свого державного суверенітету та розвалу країни.

Єщенко Петро Степанович (Eshchenko Petro Stepanovych) — e-mail: p.eshchenko@ukr.net.

Необхідно усвідомити, що у даний час відсутня філософія реформування світоустрою, яка б влаштувала більшість народів світу. Нинішня глобальна фінансово-економічна криза є наслідком переплетіння безлічі об'єктивних і суб'єктивних факторів. Останні заслуговують на особливу увагу, оскільки вони – наслідок політики, суб'єктами якої виступають ФРС, МВФ, Світовий банк та їх філії у країнах – членах ЄС і за його межами. Сильні світу цього і топ-менеджери, що очолюють ці інститути, поставили неоліберальну парадигму на службу новому переділу доходів і багатства під прикриттям економічного хаосу і за допомогою пограбування більшості країн світу. Для цього ними створено багатоцільову інфраструктуру, що включає біржі, банки, хедж-фонди, ЗМІ, армії, спецслужби тощо. Першорядну роль у такому тотальному механізмі вилучення відведено новій фінансовій системі США та інших західних країн, яка набрала форми “економіки казино”, що “виробляє” гроші, не забезпечені реальними активами.

Постійна емісія долара сприяє інфляції, яка поступово “з’їдає” економіку. Те саме робить політика валютного стимулювання, здійснювана у Північній Америці та Європі. Суть її полягає в істотному збільшенні грошової маси. Для держателів доларів це не тільки означає збільшення інфляційного тиску, але й створює величезний ризик скорочення валютних резервів країни. Випуск грошей у США має ще одну важливу мету – позбавлення від зовнішньої заборгованості. Слід покінчити з ілюзією, що нинішню політику долларової експансії у планетарному масштабі нібито спрямовано на відтворення вільного, саморегульованого ринку. В реальності такого не існує, його давно витіснили гігантські транснаціональні корпорації та транснаціональні банки. Їх інтереси представляють і захищають Світовий банк, МВФ та інші міжнародні інститути, керовані США.

Історія розвитку ринкової економіки та сучасна господарська практика свідчать, що гроші самі по собі – дуже необхідна і корисна річ лише в тому випадку, коли вони контролюються відповідальним за їх випуск і обіг урядом, який своєчасно регулює рівень фінансових активів з фізичними показниками економіки. У сьогоднішній глобальній економіці фінансова система є заплутаною, непередбачуваною і грабіжницькою. Долар і євро перетворено на інструменти глобального економічного хаосу, мета якого полягає у всемірному вдосконаленні технології всесвітнього грабунку. Завдяки цьому суперкорпорації виходять із кризи ще могутнішими, а їх власники і топ-менеджери – ще багатшими. Основні рушійні сили економічної кризи використовують схему, суть якої зводиться до того, що компанії накопичують готівку, а прибутки накопичуються у дедалі більшому обсягу за допомогою спекуляції на фінансових ринках. Це набагато простіше і вигідніше, ніж використовувати переважну частину прибутку для інвестування (особливо в реальний сектор економіки).

Нинішня криза спростовує міф про те, що глобалізація світового ринку, подібно до припливної хвилі Світового океану, приб’є усіх суб’єктів до берега щастя. Його особливістю став крах світової економічної системи за принципом доміно, згідно з яким, варто впасти одному її сегменту, як під впливом цього валяться й решта її сегментів. У такій ситуації опинилась і Україна, яка, обравши ліберальну модель розвитку, не змогла модернізувати свою економіку і поліпшити соціально-економічне становище більшості населення країни. Не загальмувавши подібний напрям власного розвитку, країна залишиться на узбіччі цивілізації на багато років. Істотну роль у цьому відіграла сучасна суспільна наука, в тому числі економічна, яка завела соціальний прогрес у безвихідь, вихід з якої є можливим на основі нової парадигми розвитку для світової економіки і для економіки України.

Україні необхідний пошук альтернативних моделей економічного розвитку, які б вели до створення більш гуманного і справедливого суспільства. Нав'язана світові модель неоліберальної економіки в різних формах стала детонатором у знищенні реальної економіки. Мета фінансової олігархії — одержання не базового активу, а прибутку від зміни цін. Такий капітал відтворює нову економіку — *bubbleeconomics*, яку пронизано антагонізмом між виробниками, продавцями і споживачами товарів і послуг. Адже головним мотивом у такій соціально-економічній системі є не задоволення потреб людини, а прибуток, тоді як головним мотивом споживання понад основні потреби нерідко слугує задоволення штучно стимульованих бажань. Це заганає людей у пастку незадоволених фальшивих бажань. Необхідно якісно змінити моделі світового розвитку.

Одна із складових формування нового обличчя суспільства зводиться до того, щоб об'єктом економіки стала людина, а не прибуток. Нова модель розвитку вимагає реформування існуючих форм власності, відмови від так званої "практичної ідеології", спрямованої на споживання і наживу у будь-який спосіб, але не шляхом виробництва та підвищення регулюючої ролі держави. Без останньої ринок знищить себе і перетвориться на монополію, яка, у свою чергу, стане загрозою для відтворення нових товарів і послуг, а також для технічного прогресу. Перехід до подібної моделі є можливим на базі нової парадигми, тобто зміни теоретичних поглядів на закони розвитку суспільства, і в тому числі економіки.

Безумовно, необхідно враховувати і той факт, що українська економіка, будучи складовою світової економіки, підвладна загальним закономірностям її розвитку. Водночас кожна країна (і Україна в тому числі) має свою специфіку, що дістає прояв у загальних закономірностях. Сьогодні національна економіка не може нормально розвиватися в умовах розбалансованості цін на товари першої необхідності, послуги ЖКГ, освіти, медицини тощо і заробітної плати найманих працівників. Ми не зможемо використати модель економічного зростання, оскільки нам необхідно всю увагу зосередити на відтворенні економіки, що є можливим при мобілізації значних внутрішніх ресурсів. Такими можуть бути: 1) іноземна валюта, вивезена з України до оффшорів; 2) золотовалютні резерви, що знаходяться у США; 3) кредитні ресурси народонаселення, розміщені у банках.

З метою зняття соціальної напруженості у країні та невизначеності, а також посилення мотиваційної діяльності необхідно: а) встановити контроль над споживанням верхів, що може стати важливою умовою подолання нерівності, яка склалась у країні (для цього слід використати політику перерозподілу доходів багатих на користь працездатного населення); б) посилити соціальний захист знедолених верств суспільства; в) відновити керованість економіки, що є неможливим без активного державного впливу на економіку і відновлення такої функції держави, як економічний захист економічного правопорядку; г) забезпечити поєднання товарно-грошових і планових засад, яке дозволить сформувати не просто ринок, а свідомо регульований ринок.

Якщо надалі в Україні використовуватиметься неоліберальна теорія з адекватною політикою, то країна не тільки залишиться периферією капіталістичної економіки сировинного типу з вузьким внутрішнім ринком і сильною залежністю від експорту, але й перетвориться на "чорну діру" зосередження хаосу, який загрожує потягнути за собою весь європейський континент.